

Я. С. Хонігсман.

**БРАТСКАЯ ПОМОЩЬ ТРУДЯЩИХСЯ
ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ ИСПАНСКОМУ НАРОДУ
В БОРЬБЕ С ФАШИЗМОМ (1936—1939 гг.).**

Львов: Изд-во при Львов. ун-те, 1989.— 208 с.

Трудящі Західної України, окупованої буржуазно-поміщицькою Польщею, внесли посильний вклад у допомогу прогресивних сил світу героїчному іспанському народові в його боротьбі проти фашизму в 1936—1939 рр. Різним аспектам цієї теми присвячено ряд досліджень українських радянських і польських істориків, проте узагальнюючої праці досі не було. З огляду на це слід вітати вихід у світ рецензованої монографії Я. С. Хонігсмана.

Книга відкривається вступним словом генерал-майора авіації у відставці М. М. Галімова — активного учасника війни в Іспанії, в якому акцентується увага на героїзмі, виявленому інтербригадівцями у той період.

Я. С. Хонігсман зробив спробу показати зв'язок між військово-фашистським закролом в Іспанії і подіями, що відбувалися на західноукраїнських землях, а саме: процесом фашизації краю, посиленням жорстокого соціального й національного гніту, що зумовило даліше зростання революційно-визвольної боротьби трудящих. За кількістю страйків та їх учасників Західна Україна посідала тоді одне з перших місць у Європі. На жаль, авторові не вдалося уникнути прикрих неточностей в статистиці страйкового руху. Він фактично обмежився офіційними даними, в яких розмах боротьби штучно зменшений. Архівні ж дані свідчать, що, наприклад, у 1935 р. відбулося 210 страйків (у книзі — 158), у 1936 р. — 570 (а не 386) і в 1937 р. — 444 (а не 266).

У монографії слушно вказується, що організатором революційної боротьби на Західній Україні була Комуністична партія Західної України, яка входила до складу Комуністичної партії Польщі. Вона об'єднала всі елементи революційного руху — робітничий, селянський і національно-визвольний (с. 33). Проте роль соціалістичних організацій у книзі применшується. Зрештою, цей недолік притаманний майже всім дослідженням, підготовленим у доперестроєвий період. Натомість польські історики вже давно позбулися його. Очевидно, нарізла потреба й радянським ученим дати глибоку, об'єктивну оцінку політичного руху на західноукраїнських землях у період між двома війнами.

Я. С. Хонігсман цілком обгрунтовано твердить, що для зростання революційного руху і зміцнення єдності дій трудящих велике значення мали рішення VII конгресу Комінтерну, який знаменував собою крутий поворот у міжнародному комуністичному русі, намітив чітку стратегічну й тактичну лінію комуністичних партій у боротьбі проти наступу фашизму й розв'язання нової світової війни. Рішення конгресу істотно вплинули на діяльність західноукраїнських комуністів.

Цінною рисою рецензованого дослідження є те, що автор прагнув показати інтернаціональну єдність трудящих у революційній боротьбі — участь у ній українців, поляків, євреїв та інших. Прикро, однак, що Я. С. Хонігсман не використав належним чином наукову спадщину своїх попередників і тому складно судити, що нового у висвітленні даної проблеми він вніс.

Не можна не погодитися з висновком автора про те, що значний вплив на революційно-визвольну боротьбу на західноукраїнських землях мали події в Іспанії, зокрема, перемога Народного фронту і створення революційного уряду. У праці це пояснюється головним чином схожістю соціально-економічного розвитку іспанських і західноукраїнських земель та форм соціального гноблення їх народних мас. Автор розпо-

відає про протести західноукраїнських трудящих проти військово-фашистського заклоту, їх солідарність з героїчним іспанським народом, який став на шлях захисту своїх соціальних і політичних завоювань.

Цікаві відомості наведені в монографії про роль комуністів Західної України в організації з числа добровольців міжнародних бригад. Діяльну участь у цьому брали модерністські організації.

У книзі певною мірою висвітлюється розвиток руху солідарності з Іспанією і на Північній Буковині та Закарпатті. На нашу думку, це питання могло б стати предметом спеціального дослідження. Варто було б докладніше розповісти і про долю інтербригадівців після повернення на батьківщину. Цей аспект теми ще чекає також свого дослідника, який має використати документальні матеріали, зокрема мемуари.

На стор. 92 йдеться про рух солідарності з республіканською Іспанією селян Західної України восени 1936 р. Бажаємо було б навести більше конкретних фактів, почерпнутих з архівів.

Викликає інтерес питання про участь інтелігенції в організації й зміцненні руху солідарності з республіканською Іспанією. Я. С. Хонігсман зазначив, що найбільш активно виступали письменники та публіцисти, зв'язані з такими періодичними виданнями, як «Вікна», «Знання» та інші.

З ініціативи комуністів ідею солідарності з республіканською Іспанією широко популяризували активісти українських, польських і єврейських культурно-освітніх товариств, які читали лекції, проводили бесіди тощо. В цьому русі брали участь окремі студентські об'єднання і робітнича молодь.

Окремий розділ монографії присвячений боротьбі вихідців із Західної України проти фашизму на території Іспанії. Автор доводить, що серед добровольців із Польщі та Західної України комуністи й комсомольці становили 70%. Причому українські добровольці одними з перших прибули на іспанську землю. В рядах республіканської армії виділялися героїчними діями бійці роти ім. Т. Шевченка, укомплектованої переважно західноукраїнською молоддю.

Я. С. Хонігсман розповідає про виведення добровольців-інтернаціоналістів з Іспанії. Однак бійці роти ім. Т. Шевченка та ім. Н. Ботвіна не могли залишити Іспанію, оскільки уряд Польщі позбавив їх громадянства. Опинившись згодом у Франції, вони повернулися на рідні землі лише в січні-лютому 1941 р.

Позитивною рисою дослідження є те, що автор наводить багато прізвищ раніше невідомих учасників боротьби проти фашизму.

Рецензована монографія Я. С. Хонігсмана викличе інтерес широких читачьких кіл, насамперед громадськості західних областей України.

Одержано 17.01.91

М. М. КРАВЕЦЬ (Вінниця),
І. В. МАЗИЛО (Вінниця)